JOHANNIS SCHILTER.

DISSERTATIO ACADEMICA

BIBLIOTECA ROMA VITTORIO EMAN

DE

TERMINO

A QVO

RESTITVTIONI

BONORUM ECCLESIASTICORU

AD

Inſtrumenti Pacis Weſtphalicæ

ARTICVLVM V. §. 2.

352

ARGENTORATI,

Apud JOH. REINHOLD. D

Digitized by Google

Digitized by Google

DISSERTATIO ACADEMICA

DE

TERMINO A QVO RE-STITVTIONIS

BONORUM ECCLESIAST.

Ad

INSTRUM. PAC. VVESTPHALICÆ ART. V. §. 2.

§. I.

Tractaturis de termino *A QUO* reſtitutionis in Eccleſiaſticis, & quæ intuitu eorum in Politicis mutata fuerant de quo in Art. V. §. 2. Pacis Monaſte-rio-Oſnabrugenſis tranſactum inter Catholico & Auguſtanæ Confeſſionis ſtatus fuit, ante omnia videndum eſt, an de hoc argumento in Academii diſputare fas ſit? Dubium movere poteſt ipſu Inſtrumentum laudatæ Pacificationis *d. Art. V.*

353

Digitized by Google

utriusque 50. ubi utriusque religionis Magiſtratibus injungitur, ut ſevere & rigoroſe prohibeant, ne quiſquam publice privatimve concionando, docendo, diſputando, ſcribendo, conſulendo, Tranſactionem Paſſavienſem, Pacem Religioſam, vel hanc inprimis ſive declarationem ſive Tranſactionem uſpiam IMPUGNET, dubiam faciat aut aſſertiones contrarias inde deducere conetur. Atque etſi intentio noſtra nullo modo eſt, ulla ratione Pragmaticam illam Sanctionem impugnare aut contrariam aſſertionem ſtatuere: adhuc tamen obſtare videntur illa, quæ ibidem mox ſequuntur: *ſed ſi DUBII quid hinc aut aliunde incidat, aut ex cauſis Pacem religioſam aut hanc Transactionem tangentibus reſultet, de eo in Comitiis vel aliis Imperii Conventibus inter utriuſque religionis Proceres, non niſi amicabili ratione tranſigatur.*

§. II. Accedit auctoritas rerum judicatarum in Camera Imperiali, quæ ejusmodi controverſias non decidit ipſa, ſed ad Comitia remiſit. Ita enim interlocuta in cauſa inter Potentiſſ. Electorem Brandeb. ut Principem Mindenſem, actorem ex una, & Sereniſſimos Duces Brunſviv. & Luneburg. reos ex altera parte, ſuper Monaſterium okum, die 28. Sept. 1677. [Si actor & rei ab Imperatore

peratore & Statibus declarationem impetraverint, quod Tranſactio limitanea inter Epiſcopatum Mindenſem & Duces Brunſvicenſes an. 1512. facta & an. 1582. confirmata, ſub diſpoſitione Inſtrumenti Pacis art. V. §. quæcunque monaſteria. 25. ſuper poſſeſſione vel quaſi Kal. Januar. 1624. etiam contineatur, & propterea lis an. 1597. cœpta & ejus pendentia extincta ſit, quod tunc porro procedendum prout Juris.] Itemque die 14. Martii 1695. in cauſa inter Civitatem Francofurtenſem ad Mœnum, & Dn. Comitem de Hanau, ſuper Monaſterii Albarum Dominarum reditibus in territorio Hanovienſi, quos Dn. Comes an. 1593. monaſterio amplius præſtari denegaverat, & propterea mox de turbatione conventus fuerat, lis quoque an. 1678. reaſſumta, & actoribus probatio poſſesſionis vel quaſi uſque ad turbationem factam impoſita, qua facta, demum exceptio litis finitæ ex I. P. oppoſita fuit, & pronunciatum, (ſalvo tamen jure Cameræ Imperiali ex Legibus Imperii & alias competente interpretandi conſtitutiones ac Receſſus Imperii in aliis caſibus:) Si actores vel dominus Reus declarationem ab Imperatore & ſtatibus impetrarint, quod hic caſus ſpecialis ſub diſpoſitione habitæ poſſeſſionis vel quaſi Kal. Jan. 1624. Inſtru-

3 5 4

Digitized by Google

ſtrumenti Pacis Art. V. §. quæcunque monaſteria. quoque contineatur, & hic §. etiam, ad ſtatus A. C. & eos, qui Reformati vocantur, inter ſe ipſos pariter intelligendus ſit &c.

§. III. Verum enim vero neque allegatus textus, neque res illæ judicatæ, nos arcent, quo minus pro libertate Academica diſpiciamus de propoſito argumento, numquid de jure interpretatio iſta extenſiva locum invenire poſſit? Neque enim ut jam præoccupatum fuit, hac viſione ſanctio I. P. ullo modo impugnatur, neque auctoritatem ſive LLatoris ſive Judiciariam nobis arrogamus, quippe quæ in allegato textu duntaxat reſtricta & LLatoriæ poteſtati reſervata: quum alioquin Cameræ Imperiali antea competeret, ut cognoſci poteſt ex Reſolutione Imperatoris in Comitiis Auguſtanis an. 1559. ad utriuſque partis gravamina quam exhibet Lehmann. Actor. P. R. P. 2. c. 3. *Sollte aber ie ein caſus oder mehr dermaſſen zweifelhafftig und diſputirlich fürfallen, das derſelbe ſich erſten anſehens aus dem Buchſtaben ermeltes Relig. Friedens nit wvolt decidiren laſſen, ſo verſicht ſich I. Majeſtet, Cammerrichter und Beyſizer, als Rechtsverſtendige unpartheiſche Ehrliebende Leuth, und die von beyder theil Religion Verwvanten geſezt ſeyn, wverden*

Digitized by Google

den nicht deſto vveniger den verſtand der den gemeinen geſchriebenen rechten, auch aller natürlichen Erbarkeit Billichkeit und Menſchlicher vernunft gemes ſey, daraus zu ſchöpffen, und ſich demſelben nach in Verfaſſung ihrer decreten und Urtheil aller gebür vviſſen zu erzeigen. Idem poſtea in Reſolutione Cæſarea in Comitiis an. 1566. confirmatum fuit. *ibidem pag. 250.* & in deciſione quatuor Dubiorum an. 1582. exercitum, *apud Lehman. Act. P. 3. c. 29. pag. 268.* quoties tamen vota paria, deciſio ad Imp. & Status remittenda, *ibid. pag. 289.* Denaiſ. *Iur. Camer. t. de Pac. Relig.* Ubi notandum quod Judicibus Cameræ competierit hoc genus interpretationis, als Rechtsverſtendigen, h. e. ut Juris-conſultis ſimul, non meris judicibus.

§. IV. Enim vero officium ICti ab officio & poteſtate Iudicis diverſum, non fuit nova Lege reſtrictum; quo minus aut de jure reſpondere partibus litigantibus deſuper, aut diſputando veriorem ſententiam exquirere per regulas juris & legitimæ interpretationis, queant. Atque ſi advocatis partium de tali caſu litigantium prohiberi nequit, quin fundamenta ſinguli ſuæ partis invicem proponant atque ventilent, id quod vel ex libello Domini Electoris Brandenb. anno 1680. die 27. Jan.

Impe-

Digitized by Google

Imperatori exhibito, & mox in Comitiis Ratisbon. dictato patet: multo minus Jctis Academicis id prohibitum cenſendum eſt, quorum munus eſt, ex habitu prudentiæ civilis, poteſtati & LLatoriæ & Judiciariæ, quod juſtum & utile, quidve ſtatuendum, quid judicandum, ſuggerere; Poteſtas enim LLatoria & judiciaria qua talis, diverſa eſt ab habitu prudentiæ LLatoriæ & judiciariæ.

§. V. Quamobrem nec interpretationi vel declarationi Authenticæ Imperatoris & Imperii quicquam præjudicatur, non magis, quam Paulus præjudicavit Imperatori ſuo, qui concesserat patri filio muto puberi ſubſtituere, cui tamen poſtea natus ſuus hæres; interrogatus ICtus, an conceſſio contra ſuum hæredem interpretanda? reſpondit; *Beneficia quidem Principalia ipſi Principes ſolent interpretari; verùm voluntatem Principis inſpicientibus, poteſt dici, eatenus id eum tribuere voluiſſe, quatenus &c.* Fas ſcilicet eſt ICto, ſalva interpretatione Authentica, voluntatem ac ſenſum LLatoris indagare, inſpicere, & conſulentibus de eo reſpondere. Unde quod de deciſione horum dubiorum in fine d. §. 50. dicitur; *de eo in Comitiis vel aliis Imperii conventibus inter utriusque religionis Proceres non niſi amicabili ratione tranſigatur.* id excludit

cludit *viam armorum*, ut Lex Armiſtitii Ratisp. IX. interpretatur, *vel facti, directe vel indirecte, nec per ſe nec per alios*: non vero conſilia & reſponſa Prudentum tranſigentibus utriuſque religionis ſtatibus ſuggeſta vel ſuggerenda. Sicuti nec *Amicabilis ratio tranſigendi*, excludit tranſactionem ſive per arbitratores ſive per arbitros & horum lauda, in caſu compoſitionis amicabilis deficientis. Neque enim eo in caſu ulli alii quam utriuſque religionis Proceribus deciſio committenda. Atque hæc eſt illa, quam *doctrinalem* vocant interpretationem, & quam ipſam quoque contra duriuſcula Mevii verba *P. 1. deciſ. 67. 2.* illuſtris Dom. Rhetius *Inſtit. J. Publ. 1. 1, 80.* ex hoc ipſo §. J.P. ICto vindicat.

§. VI. Ad rem igitur ipſam. Quæſitum itaque, quoties inter conſortes ejuſdem religionis, veluti inter Catholicos invicem, aut inter Proteſtantes, & vel inter ipſos A. C. addictos, aut Reformatos, aut inter Reformatum & A. C. addictum, de reſtituendis bonis Eccleſiaſticis lis agitatur & poſſeſſor rei litigioſæ, Articulum propoſitum pro ſe interpretatur, atque Exceptionem litis per hunc articulum extinctæ & finitæ actori opponit, an hæc talis Exceptio fundamento juris gaude-

356

Digitized by Google

at, ut actionem elidat, & reum à reſtituendo abſolvi faciat? Quo in argumento imitemur modo laudatum Paulum JC. & primo voluntatem atque intentionem paciſcentium indagemus & inſpiciamus. Ubi primo conſiderandæ veniunt partes litigantes hactenus & tranſigentes: deinde objectum & materia circa quam fuerunt occupatæ: Tertio de modo & tenore tranſactionis: ac denique de tranſactionis hujus natura & effectu; ex quibus deinde de voluntate paciſcentium in caſu propoſito facile judicare poterit ſumma Legiſlatoria poteſtas.

§. VII. Ac breviter: paciſcentes in hoc articulo quinto paſſim deſcribuntur in principio ſtatim *utriuſque religionis Electores, Principes & ſtatus Imperii*, qui gravamina hinc inde invicem exhibuerant. Et §. 2. adjiciuntur etiam *utriuſque religionis libera Imperij Nobilitas, Communitates & pagi immediati.* §. 14. Exprimuntur ex una parte *Catholici*, ex altera *A. C. Status*, & ſic deinceps. Cæterum *A. C. Status* hic latius ſumuntur pro Proteſtantibus, ut etiam *Reformati* A.C. invariatæ non addicti, his tamen hac in parte annumerentur, & eodem jure cenſeantur, per Art. VII. J.P. Denique ſi univerſa & ſingula acta Pacis religioſæ, quæ tum

Digitized by Google

tum Lehmannus, tum Autor Autonomiæ collecta ediderunt, pervolvuntur, nullæ aliae partes litigantes & transigentes deprehenduntur, nullae lites aliae, quam quae ex diſſidio religionis & ex reformatione ortae inter duas partes Catholicos & Proteſtantes. Idemque apparet ex Actis publicis Pacificationis Weſtphalicae. Unde & d. §. utriusque 50. Art. V. I. P. expreſſe reſtringitur objectum, & lites ex hujus Articuli V. Regula decidendae ad cauſas Pacem religioſam concernentes. Ut autem hoc clarius fiat, attendendum eſt, ad occaſionem & fontem gravaminum & litis hujus de qua hic tranſactum.

§. VIII. Facta ſuperiori ſeculo tranſactione Paſſavienſi, & Pace Religioſa perpetua, inter Imperatorem & Status Catholicos ex una & Proteſtantes A. C. ex altera parte, de jure reformandi Proteſtantium & bona eccleſiaſtica illo jure occupandi, ne ob diſſidia Theologorum perpetu publica bellis civilibus porro concuteretur: non potuit tamen iſtud ſeculum tranſigi absque novis utrinque querelis, præſertim cum Imperator Paci Religioſæ clauſulam de Reſervato Eccleſiaſtico, invitis Statibus A. C. inſeruiſſet: atque inter Proteſtantes nova facta fuiſſet receſſio à Confeſſionis

Digitized by Google

Auguſtanæ formula eorum, qui Reformatos κατ' ἐξοχὴν ſe vocabant, & tamen Pace Religioſa pariter frui vellent, circa bona Eccleſiaſtica occupata. Inculpabantur & cæteri, plura fuiſſe poſt Pacem & contra eam præcepta. Hinc ſtatim in Comitiis Auguſtanis an. 1559. gravamina utrinque oblata, quæ exhibent Acta à Lehmanno edita *P. 2. p. 172. & 181.* eaque in Comitiis iterum Auguſt. an. 1566. repetita & aucta, *ibidem p. 197. & 226.* Poſtea in Comitiis Ratiſpon. an. 1576. gravamina denuo à Catholicis contra Proteſtantes oblata de non obſervata Pace Religioſa, viciſſim ab his adverſus illos, de quibus *Lehmann. Act. pag. 284. 370. Autor Autonomiæ f. 90. 99. 109.* Eaque in Comitiis an. 1582. 1594. 1608. 1613. & in conventu unitorum Proteſtantium Norimbergenſi an. 1619. repetita, ſed reſolutio ſuſpenſa, uſque dum anno XXIX. præſentis vergentiſque ſeculi Ferdinandus II. Imp. urgente Pontifice Romano per Edictum publicum Viennæ d. 6 Martii ſcriptum de reſtituendis bonis Eccleſiaſticis, ea decideret: Et quidem primo Status A. C. jus non habere in bona eccleſiaſtica, quæ ipſorum territoriali ſuperioritati ſubjecta eſſent, ut ea poſſent reformare, confiſcare aut in alias cauſas pias convertere. Deinde Conſtitutionem de Reſer-

ſervato Eccleſiaſtico eſſe partem Pacis Religionis juſtam, adeoque omnes obligare. Denique non competere ſubditis liberum religionis exercitium, invito Domino territoriali, qui jus habeat, ob id emigrationis neceſſitatem ſubditis imponere. Exhibetur *in Actis Lehman. P. 3 p. 82.* Quæ gravaminum Catholicorum reſolutio majus gravamen peperit Statibus A. C. tum quoad Edicti formam, tum materiam, qua de re *Lib. VII. de Libert. Eccl. Germ. c. XII.* actum: denique anno 1654 M. Dec. utraque pars iterum ſua gravamina in tractatibus pacis produxerunt. Vid. *Lundorp. Tom. V. L. 2. c. 114. p. 1048.* Theatr. Europ. an. 1646. pag 1081.

§. IX. Ex his jam ſatis manifeſtum eſt, primò inter quas partes, deinde, de quibus rebus in præſenti Articulo tranſactum fuit: partes nempe litigantes fuiſſe duas tantum, ex capite cœptæ reformationis inter ſe belligerantes, nullumque ſuperiorem judicem, præter Concilium aliquod Generale & legitimum, agnoſcentes, ſtatus ſcilicet Catholicos ex una parte, & Proteſtantes, h. e. A. C. ſocios & Reformatos, ut litis conſortes, ex altera parte. Porro lis ipſa fuit tempore Pacificationis VVeſtphalicæ de reſtituendis bonis Eccleſiaſticis, non omnibus in univerſum, neque de iis, quæ pri-

B 3 mò

mò occaſione Reformationis à Proteſtantibus occupata, per Pacem Religioſam autem tempore Tranſactionis Paſſavienſis adhuc poſſeſſa, iis relicta fuerant, verum de iis tantum quæ per ulteriorem reformationem poſt aut contra pacem religioſam Proteſtantes vel Reformati Catholicis eripuiſſe dicebantur, aut viciſſim hi illis adverſus pacem religioſam iterum abſtuliſſe: idque non præciſe vi bellica aut armis, ſed & aliis modis per commiſſiones, transmiſſiones aut legata ab occupatoribus facta. De his, inquam, ſolis litigatum & belligeratum & denique tranſactum fuit, ut quæ quiſque Kalendis Januariis anni M DC XXIV. poſſediſſet, retineret, aut reſtituta recuperaret, data Exceptione antea propoſita, quæ elideret omnes actiones & petitiones.

§. X. His pro fundamento ſolido poſitis, conſequitur primò, hanc exceptionem rei transa- [illegible] eſſe extendendam ad perſonas eas, quæ nec belligerarunt ob bona Eccleſiaſtica, nec transegerunt in I. P. veluti non ad Catholicos inter ſeſe, neque ad A. C. addictos inter ſe, nec ad Reformatos inter ſe, nec ad A. C. addictos contra Reformatos, aut viciſſim. Secundò ſequitur, nec extenſionem fieri poſſe ad alia bona eccleſiaſtica, quorum occupatio

Digitized by Google

cupatio atque poſſeſſio non occaſione reformationis facta, aut ex religionis diſſidio, ſed forte ex finibus regundis, & ſimiliter. In reliquis enim cauſis omnibus inter utriuſque religionis Status exacta æqualitas ex cæteris Imperii conſtitutionibus obtinere debet, §. *I. Art. V.*

§. XI. Atque mirum dictu, quod nonnemo auſus ſcribere: *Si placuiſſet Tranſigentibus, ut bona Eccleſiæ Catholicis olim dicata, nunc autem à Proteſtantibus occupata, alio reſpectu huic, ex alia autem ratione alteri, relinquerentur, id ſine omni difficultate vel unico verbo Inſtrumento, tanta compoſito cura inſerere potuiſſent.* Quid enim? inſeruiſſe utique ex abundanti, docet Articuli noſtri quinti §. *terminus 13.* ait: *Terminus autem anni 1624. nullum præjudicium creare debet iis, qui ex capite Amneſtiæ aut ALIVNDE reſtituendi veniunt.* quæ verba ad propoſitum noſtrum argumentum maxime ſunt notanda, imprimis vocula ALIVNDE, ex alio quovis capite, quippe quæ excludit ex formula ac tenore hujus articuli omnes alias cauſas atque lites circa vindicationem bonorum eccleſiaſticorum, quæ verſantur inter Catholicos ipſos, aut Proteſtantes ipſos inter ſeſe, quia omnes iſtæ lites non veniunt ex illo reformationis, pacis reli-

religioſæ, aut Edicti reſtitutorii capite, ſed *aliunde* atque ex aliis quibuſcunque capitibus, veluti ex pactis limitum, ex jure acceſſorii, ex protectionis jure, advocatiæ, aperturæ, hoſpitationis, operarum, & ſimilium, in quibus omnibus omnes ex æquo jura ſua priſtina retinent, nec ad terminum iſtum reſtitutionis tenentur, ut apertè patet ex §. *illi verò reditus. 46. Art. V.* Neque levis error eſt Sprengeri, negantis medium dari inter reſtitutionem ex capite amneſtiæ, & eam, quæ intuitu religionis & B. E. fieri debet, rectius ſentit nobiſcum *Decker. de Pac. civ. cap. XI. pag. 62.* conf. *Dn. Rhetii I. Publ. 2. 2, 67.*

§. XII. Dixi §. IX. non præciſe requiri, ut vi bellica bona illa eccleſiaſtica, quæ ſecundum terminum Kal. Jan. 1624. ſunt reſtituenda, occupata fuerint, ſed quacunque ratione etiam per ultimam forte voluntatem in præjudicium poſſeſſorum di... 1624. Atque hoc eſt, (quod quidem fruſtra plane noſtræ ſententiæ objicitur) quod in Comitatu Lippiaco Jeſuitas reſtituere oportuit bona Eccleſiaſtica poſſeſſoribus anni 1624. non attento, quod exciperent, ſe ea nactos non vi bellica, ſed per legatum, quia ſcilicet acquiſitio iſta ac transmiſſio non præciſe, ut dixi, vi bellica requiritur facta,

ſta, ſed ſufficit, quod Kal. Jan. 1624. Proteſtantes in reali poſſeſſione fuerint, igitur vigore articuli noſtri tenebantur novi poſſeſſores dominis Comitibus reſtituere, non attentâ exceptione tituli non violenti. Conf. ejusdem Rhetij *de Jure Stat. Imp. circa ſacra*, *Cap. IV. §. 19.* In deſignatione reſtituendorum in tribus Terminis, quæ in tractatu Pacis VVeſtphalicæ fuit compoſita, in fine ſecundi Termini continetur; *Graven von der Lipp contra Jeſuitas & vice verſâ, ratione Falckenhagen.* In alia à Moguntino directorio Monaſterij die 26. April. ſt. n. 6. Maj. 1649. dictata:

In Nieder-Rheiniſchen Kreiß:

II. die Herrn Graven von der Lippe ſeind ann. 1624. notoriè in poſſeßione des halben Kloſters Falckenhagen gevveſen, vvelches hernach die P. P. Jeſuitæ durch Keyſerliche commißion an ſich gebracht, und ſich der reſtitution vervveigern: VVeiln nun J. Churf. Dl. zu Cölln bedenckens tragen, die execution desvvegen auf ſich zu nehmen, vvird gebeten, aufſchreibende Fürſten des Niederſächs. Kreiſes umb ſolche reſtitution zu exequiren, gebührend zu erſuchen. Atque idem etiam confirmant Plenipotentiariorum Cæſareorum propoſitiones amicabiles Proteſtantibus an. 1646. 12. julii factæ §. IX. ubi de

C Pro-

300

Digitized by Google

Proteſtantibus: *In beſizunggehabt, und inen von ſelbiger zeit an, unter vvas prætext und uf vvas maas und vveiſe es auch geſcheben ſeyn möchte, abgenommen vvorden, ſollen inen on unterſcheid &c.*

§. XIII. Voluntas porro Tranſigentium Statuum de B. E. quod noluerint hic intelligi niſi ea B. E. quæ tunc inter utriuſque religionis partes in lite erant, etiam ex ſupra laudato §. *utriusque 50. Art. V.* conficitur, quo ſancitum, ut de caſibus dubiis circa hanc reſtitutionem B. E. de qua hic tractatum & tranſactum fuit, non armis, ſed in Comitiis vel aliis Imperii Conventibus, inter VTRIVSQVE RELIGIONIS PROCERES, non niſi amicabili ratione tranſigatur. Quæſo enim, ſi controverſia circa B. E. inter Catholicos ipſos incidat, an ad utriuſque religionis Proceres hujus compoſitio pertinebit? Idem judicandum, ſi inter Proteſtantes invicem.

§. XIV. Eadem voluntas Statuum, ſpeciatim Catholicorum apparet quoque ex horum reſponſo ad ſcriptum Proteſtantium die 24. Auguſti 1646. Legatis Cæſareis Oſnabrugæ oblato, ubi ad Art. 2. talem modum tranſigundi proponunt, quo conſtat, de præſentibus tunc tantum controverſiis circa B. E. fuiſſe tractatum, non de futuris inter ejuſdem

juſdem religionis conſortes. Verba ipſorum ſunt iſta: *Anlangend den Terminum à quo, obvvol die A. C. Vervvanten von deſſen beſtimmung vom jahr 1618. biß ad ann. 1621. 1. Jan. gevvichen: So iſt doch dadurch den Cathol. im geringſten nichts condeſcendirt vvorden, vveil in ſo enger zeit der ſtatus eccleſiaſticus keinen unterſcheid befindet: als können noch vvollen die Cath. keines vvegs darein vvilligen. Damit aber dieſer Strittigkeit ein vor alle mal abgeholffen vverden möge, ſo haben die Keyſ. H. Abgeſandten vorgeſchlagen, daß die A. C. Vervvanten dahin diſponirt vverden möchten, eine eigentliche ſpecification aller und ieder immediat ſovvol auch mediat- Erz und Stiffter, Cloſter und Geiſtl. Güter vvelche ſie vvollen, daß Krafft dieſes Vergleichs ihnen verbleiben ſollten, zu verfaſſen, und den Cath. zu ihrer fernern Erklärung zu extradiren. Und nachdem malen die A. C. Vervvanten die einbehaltung deren von inen eingenommenen Geiſtl. Stiff[illegible]rn und Klöſtern durch gegenvvertige Tracta[illegible] haupten, und alſo rem ipſam, ſo inen der Terminus à quo zugeben thut, indem ſpecificè geſagt vvird, vvas für Geiſtl. Güter inen verbleiben ſollten, erhalten thun, ſo können die Cathol. bey ſich, erhobenen ſachen nach, nicht wol finden, wie die A. C. Verw.*

C 2 *urſach*

Digitized by Google

urſach haben auf einigen terminum à quo, der ſey gleich an. 1618. oder 1621. ſo ſtarck zu dringen, ſondern ſich mit deme billich begnügen laſſen, daß ſie die beſtimte zeit über, die Geiſtl. Güter in ruhiger poſſeſſion und genuz behalten, und konte der Cathol. meynung nach auf dieſe weiſe die controverſia termini à quo itzo und INS KUENFFTIGE *an ſich ſelbſt aufgehoben, und beygelegt werden. Sign. Munſter. 17. Sept. 1646.*

Churfürſtl. Maintz. Cancell.

Catholicorum igitur mens fuit de præſentibus tum controverſiis circa B. E. inter utriuſque religionis Status rem componere, non vero de futuris inter ejuſdem religionis privatos etiam cives terminum reſtituendi figere: par ratio Proteſtantium inter ſeſe.

§. XV. Idem animus eademque intentio utriuſque religionis ſtatuum etiam porrò eluceſcit exinde, quod poſtquam conventum erat tum de ...tutione ipſa B. E. tum de termino à quo, certæ deſignationes utrinque reſtituendorum ſtatuum confectæ, invicem extraditæ & executioni commiſſæ: veluti anno 1649. 11. vel 21. Junii, itemque d. 22. Novembr. ann. 1650. 30. Jan. vel 9. Febr. & d. 15. ſt. v. & 25. Martii ſt. n. tandemque poſtridie Ka-

lend.

Digitized by Google

lend. Maji ejusdem anni Nurimbergae typis excuſſa deſignatio Reſtituendorum in tribus Terminis, cum hac clauſula reſtrictoria : *Schließlich alle diejenige* (ſunt reſtituendi dicto termino) *welche bey dem Chur-Meintz. directorio bereits einkommen oder noch ante primum exauctorationis & evacuationis terminum einkommen werden.* Unde neceſſariò conficitur, partes privatas de B. E. litigantes coram judicio, quarum lites in iſtam deſignationem ad praefixum terminum reſtituendorum non fuerunt apud directorium Moguntinum relatae, nullo modo ad iſtum terminum reſtituendas eſſe, ſtatuum tranſigentium intentionem fuiſſe. Enimverò ut quod res eſt, dicam, non aliud in hoc articulo actum, quàm ut unius univerſitatis Status aut membra, alterius univerſitatis ſtatibus aut membris B. E. an. 1624 Kal. Jan. poſſidentibus reſtituerent : non inter ſingulos, ſed utriuſque religionis univerſitates tranſactum de B. E. non quae inter ſingulos ex quocunque capite, ſed quae inter que univerſitatem ex diſſidio de religione controvertebantur. Et quamvis reſtituendi ex illa deſignatione nec dum in Comitiis an. 1654. reſtituti per omnia fuerunt, ut ad Conventum deputationis Francofurtenſem iſtud negotium fuerit remiſ-

 ſum,

362

Digitized by Google

ſum, *Rec. Imp. 1654. §. den 11. punct. 191.* nihilominus tamen vera manet reſtrictio iſta, ut nulli litigantes ſint ad normam anni praedicti reſtituendi, quam qui in deſignationem directorij Moguntini perveniſſent.

§. XVI. Eadem voluntas ac mens tranſigentium de his B. E. apparet quoque ex adjecta conditione & tempore: *donec per Dei gratiam de religione ipſa convenerit*, art. V. §. 1. *uſque dum de religionis diſſidiis per Dei gratiam conventum fuerit*, §. XIV. Qua quæſo ratione hæc conditio ad reliquos caſus aliunde ſubortos, & non ex religionis diſſidiis applicari poterit? Neque obeſt quod d. §. XIV. hæc ampliatio adjecta cernitur: *Si verò, quod Deus prohibeat, de religionis diſſidiis amicabiliter conveniri non poſſit, nihilominus hæc conventio perpetua ſit & pax ſemper duratura.* Conditio enim ſemel adjecta utique afficit & reſtringit objectum tranſactionis hujus & hæc B. E. quæ ob diſſi-[...]gionis utriuſque controverſa & proin reſtituenda placuit, & excipit reliqua B. E. omnia, quæ aliunde litigioſa ſunt. Idem confirmat Art. VII. ubi extenſioni Pacis religioſæ ad Reformatos, ſtatim ſubjicitur hæc reſtrictio: *Salvis tamen ſemper Statuum, qui Proteſtantes nuncupantur, INTER SE*

SE conventis pactis & diſpoſitionibus ALIIS, adeoque & actionibus atque exceptionibus ex illis competentibus.

§. XVII. Quare ſatis jam apparet, neutiquam voluiſſe Partes Tranſigentes in hoc quinto articulo Terminum reſtitutionis conſtitutum extendere ultra illorum bonorum Eccleſiaſticorum lites, quæ aliunde, quam ex capite Pacis religioſæ & Edicto Ferdinandi reſtituenda vel non reſtituenda veniunt, neque ad alterius ex duabus his litigantibus partis conſortes. Itaque ita concludimus: Quicquid inter Catholicos & Proteſtantes tantùm tranſactum & conventum eſt, id tantum inter Proteſtantes & Catholicos obtinet, nec obligat Catholicos vel Proteſtantes inter ſeſe; Sive: Omnis tranſactio eſt interpretanda de iis cauſis & caſibus, deque iis litigantibus tantùm, de quibus & inter quos tranſactum eſt, neque obligat, nec juvat tertios. Atqui J. P. eſt tranſactio de iis B. E. quæ per reformationem à Proteſtantibus occupata, non aliunde. Ergo ea non eſt extendenda ad Proteſtantes vel Catholicos inter ſeſe. Adverſus propoſitionem majorem nihil ſolidi poteſt regeri. Quid enim? Proteſtantes non debent ſibi invicem propter B. E. bellum inferre: igitur tranſactio inter Catho-

tholicos & Proteſtantes extendenda etiam ad Catholicos inter ſe litigantes, vel ad Proteſtantes invicem? Iſta enim prohibitio, ne ad arma procedant, non ex J. P. demum, ſed aliunde oritur & omnes obligat.

§. XVIII. Voluntatem Principum ac Statuum utriuſque religionis litigantium & tranſigentium inſpeximus ductu Pauli JCti. Unde porrò cum eodem poſſumus dicere: *Etenim INIQVVM incipit fieri beneficium Principis*, atque hoc loco tranſactio Statuum litigantium, ſi etiam ad reſtitutiones aliorum bonorum Eccleſiaſticorum quæ in hanc litem non venerunt, eam extendendam dicamus: auferret enim jus quæſitum tertio & in re, de qua Tranſactio illa diſpoſuit, nec enim Principes ac Status de his caſibus cogitaſſe veriſimile duntaxat eſt, ſed etiam ab ipſis expreſſè dictum, quod non ſit extendendus ille Terminus ad ea B. E. quorum reſtitutio *aliunde* petitur.

§. XIX. Accedit enim & hæc ratio, ac diverſitas rerum; in tali enim caſu, quoties inter Catholicos aut Proteſtantes ipſos inter ſeſe lis oritur de reſtitutione bonorum Eccleſiaſticorum, ipſa reſtitutio adhuc eſt controverſa, an juſtè vel injuſtè petatur, & neutri parti jus quæſitum auferri poteſt,

eſt,

eſt, ſed ante omnia dijudicandum, utrum reſtitutio locum habeat, nec ne? At in articulo noſtro quinto J. P. conſtabat, quod propter ſalutem publicam & Pacem Reip. reducendam, inter utriuſque religionis tantum Status, atque membra, bona illa litigioſa eſſent reſtituenda, quorum alia Catholici vindicabant, quæ poſt *Pacem* religioſam *Proteſtantes* occupaſſe dicebantur, alia viciſſim *Proteſtantes* revindicabant. *Lundurp. T. V. pag. 1066.* Neque verò de ullo occupationis titulo quæſtio hic erat, ſed veluti in judicio poſſeſſionis momentaneæ formula obtinuit: *Uti poſſidetis, ita poſſideatis.* Verum de tempore & termino à quo reſtituendæ poſſeſſionis duntaxat quæſtio fuit, eaque variè agitata.

§. XX. *P*roteſtantes urgebant, ut quæ poſſediſſent an. 1618. quo motus Bohemici orti, recuperarent retinerentve: contra ea Catholici terminum in politicis annum 1630. volebant, in eccleſiaſticis diem XII. Novembr. 1627. idque tant[illegible] annos XL. concedere: poſtea diem 18. Aprilis ejusdem anni ad annos LX. etiam quoad B. E. immediata. *P*oſt multas acreſque velitationes tandem media ratio primò à Legatis Electoris Saxoniæ (qui primùm & ante 23. Sept. 1646. neque di-

D recto-

Digitized by Google

rectorium neque interpoſitionem in hoc negotio, ob *Pacem Pragenſem*, ſuſcipere volebant) privatim die 13. Junij 1646. cæteris Evangelicis propoſitum:

IV. das tempus reſtitutionis könte auff annum 24. geſezt werden, ſo würden faſt alle Stände reſtituirt, und dabey annectirt werden, wenn noch etliche Stände ante ann. 24. gravirt, ſo ſeint dieſelbigen zu ſpecificiren, und deren reſtitutio, geſtalten ſachen nach, zu beförderen.

Iidem in declaratione de 5. ſt. v. ac 15. Aug. ſt. n. 1646. ſvaſerunt, *das anerbieten der Cathol. uf 100. jar zu acceptiren.*

Et quamvis Proteſtantes inſiſtebant anno 1621. Kal. Jan. Ad Cæſareorum tamen inſtantiam tandem Catholici & Proteſtantes condeſcenderunt, ut patet ex illorum *Bedencken über die von den Aug. C. Verw. den 24. Aug. 1646. den Keyſerl. H. Abgeſ. zurück ausgefertigte Schrifft: Der terminus à quo, wie es mit der general amneſtie ſo wol in Eccleſiaſticis als Politicis zu halten, gebe zwar der R. Abſchied, neben dem Prager Friden, anno 1641. publicirt ziel und maas; die Cath. auch auf das jar 27. den 19. Nov. dieſe aber ad ann. 30. zu richten begehrt, ſo*

ſo haben dennoch die Keyſerl. H. Abgeſanten, vvievvol *ohn der Cathol. Stände expreſſum conſenſum, einig und allein amore Pacis den A. C. Vervv. bis ad ann. 24. conſentirt.*

§. XXI. Etſi itaque tandem hic terminus à quo reſtitutio B. E. tunc inter utriuſque Status religionis controverſorum fieri debuit, conſtitutus fuit, ne tamen iſte ad alia B. E. & quæ non ex capite religionis inter alias partes forent controverſa, extenderetur, reſtrictio illa §. 13. hujus V. art. fuit expreſſa:

Terminus autem anni 1624. nullum præjudicium creare debet his, qui ex capite amneſtiæ aut aliunde reſtituendi veniunt.

Etenim diſparitas rationis atque æquitatis naturalis non admittebat idem jus in aliis caſibus hic non ventilatis, nec ſubintellectis nec huc quadrantibus. Ratio porrò erat, ut, quoniam ſalus Reip. ob bellum civile tot annis duraviſſet, occupationes & reſtitutiones hinc inde diſputarentur, & juſtitiæ ante deciſionem controverſiarum Fidei decidi nequiret, tempora porrò occupationum B. E. non eſſent eadem, ſed varia, hac tandem via reſtitutio ſemel placita ad iſtum terminum alligaretur. At hæc ratio ad alios caſus aliunde controverſos circa

B. E. ſalva æquitate naturali & jurisprudentia applicari non poterat, ut invita altera parte poſſeſſio pro reſtituenda præſupponeretur, & ad iſtud tempus figeretur: quum nemini invito jus quæſitum auferri poſſit. Certe nec ſalus publica hic periclitatur, ut videmus ex Proceſſibus deſuper hactenus in Camera Imperiali & alibi pendentibus. Concludimus itaque: Quarum rerum reſtitutio in I. P. Art. V. non fuit deciſa vel tranſacta, illarum reſtituendarum terminus quoque à quo reſtitutio fieri debeat, non fuit deciſus.

§. XXII. Denique ex natura hujus Tranſactionis de termino reſtituendorum B. E. itemque ex regulis rectæ interpretationis, opidò conficitur, quòd interpretatio extenſiva neutiquam, ſed reſtrictiva locum hic de jure invenire poſſit. Namque quod attinet tranſactionum naturam, conſtat eas eſſe ſtricti juris, & ultra expreſſa non eſſe interpretandas vel extendendas. Eſt enim de eſſentia tranſactionis cujuſque, ut ſit de re hactenus litigioſa inter tranſigentes. Igitur non poteſt extendi ulla tranſactio ad eos caſus, & ea bona, de quibus inter tranſigentes nulla lis fuit, nulla tranſactio. Nam ut Ulpianus *l. 9. de tranſact.* ait, *Tranſactio quæcunque ſit, de his tantùm de quibus inter convenientes*

nientes placuit, interpoſita creditur. Atque *his tantùm tranſactio obeſt*, & prodeſt, *de quibus actum probatur, nam ea, quorum actiones competere ei poſtea compertum eſt, iniquum eſt, perimi pacto, id de quo cogitatum non docetur.* Porrò interpretationem extenſivam regulariter locum non habere, ſed reſtrictivam, conſtans juris regula eſt, atque ut extenſiva admittatur, docenda eſt rationis identitas, docente H. Grotio *2. de J. B. c. 16, 20. 21.* Pufendorf. *de J. N. V. 12, 17.* Bologuet. *de Lege Æquit. c. XXXIV.*

§. XXIII. Atque hæc de jure reſpondendum ad propoſitam quæſtionem cenſemus, ſalvo aliorum judicio & utriuſque religionis Statuum jure. Quoad regulas Prudentiæ & utilitatis publicæ, utrum ſatiùs ſit alterutri religionis parti admittere extenſivam vel reſtrictivam interpretationem in hoc argumento, obſervanda ſunt verba Judicij generalis extemporanei de ſcripto Brunſuic. Cellenſi contra Elect. Brandeb. in prædicta ca[illegible] -ctum concernente: *VVas das Religionsvverck betrifft, ſo haben die Evangeliſchen viel urſachen, den Terminum de anno 1624. mehr zu reſtringiren, als zu extendiren, bevorab ihnen ſolcher vvider vvillen auffgetrungen vvorden, und zvvar in favorem Catho-*

366

tholicorum. Idque in caſu, quoties Proteſtantes inter ſeſe de B. E. litigant. Sed & eadem ratio eſt quoties Catholicis invicem controverſia de B. E. oritur, quum & his invitis iſte terminus conſtitutus dicitur, ut antea vidimus. Atque hæc ſufficiant pro ſuccincta analyſi articuli & quæſtionis propoſitæ. Accedimus nunc ad rationes dubitandi, quæ aut allatæ ex adverſo ſunt aut afferri poſſint.

§. XXIV. In hoc ipſo *Articulo quinto* §. *Jus diœceſanum*. 48. diſponitur de Jure Epiſcopali diœceſano in alieno territorio, quod ſuſpenſum eſſe debeat uſque ad compoſitionem Chriſtianam disſidii religionis, idque non tantùm inter Status Catholicos & A. C. addictos, ſed *etiam inter ipſos ſolos A. C. Status*. Quod itaque tranſigentibus in uno placuit, idem etiam iis in altero placuiſſe præſumitur. Sed facilis eſt reſponſio, niſi hæc præſumtio à fortiori præſumtione, vel imò ab expreſſa declaratione elidatur. Id quod in hoc caſu fieri, V. §. 13. jam fuit oſtenſum: Præterea eſt hæc argumentatio à ſpecie ad ſpeciem, & invalida, præſertim ſi diverſa ratio ſubeſt. At alia ratio eſt, ob quam tranſactio hæc non extenditur ad lites B. E. *aliunde*, quàm ex Pace religioſa & Edicto Ferdinandi, ortas: alia ob quam Jus Epiſcopale etiam

inter

inter Status A. C. ad jus territoriale reſtringitur. Illa eſt, quòd de iſtis B. E. non fuit tranſactum; hæc verò, ut lites de jure Epiſcopali & reformandi etiam inter Proteſtantes hâc regula deciderentur, cum Proteſtantes in locum Epiſcoporum Catholicorum ſucceſſerint.

§. XXV. Aliter poſſit videri, æquum eſſe, ut id, quod placuit v. g. Catholicis contra Proteſtantes, idem etiam Catholicis placere deberet inter ipſos. At reſtitutionis terminus placuit primus dies Januarii 1624. contra Proteſtantes: Igitur debet placere etiam inter Catholicos ſolos; & viciſſim. Id enim in æquitate naturali fundatum; quam & Prætor Romanus ſecutus in Edicto: *Quod quiſque juris in alterum ſtatuit, ut ipſe eodem utatur.* Verùm neque hoc ſtringit, quippe quod in jure talionis fundetur, & non in tranſactionibus locum inveniat, ut quomodo v. g. debitor cum uno creditore tranſegerit, eodem modo teneatur & cum altero. Aut ut qui cum uno adverſario tranſegit, cum altero etiam eodem modo tranſigere teneatur, contrarium reſpondet Antoninus Imp. *l. 1. C. de tranſact.* Verùm in delictis & pœnis illud jus talionis locum habet, quò etiam iniquæ ſententiæ prolatio aut procuratio pertinet, quæ alteri dam-

§. XXVI. noſa

Digitized by Google

noſa eſt. Quæ vero omnia ad rem præſentem nihil quicquam faciunt.

§. XXVI. Tertiò opponitur vulgare Brocardicum: *Generaliter dicta, generaliter intelligenda.* At textum I. P. expreſſe hoc dicere: *quod terminus reſtitutionis B. E. unicus & ſolus debeat eſſe annus 1624.* Ergo univerſaliter intelligi debere etiam de controverſiis inter ejusdem religionis conſortes. Reſponſio non difficilis eſt, & ex ſuperioribus fundamentis ſtatim apparet. Primò enim falſum eſt aſſumtum, quod I. P. omnium B. E. reſtitutionem figat ad ann. 1624. ſed tantùm eorum, de quibus ex Pace religioſa & Edicto Cæſareo reſtitutorio lis & bellum civile ortum, non de iis B. E. quorum controverſiæ aliunde ortæ, ùt antea demonſtratum. Expreſſe enim limitativa eſt aſſertio illa Art. V. §. quæcunque monaſteria. 25. ibi: *unicum ſolumque HVIVS TRANSACTIONIS, RESTITVTIONIS, obſervantiæque futuræ fundamentum ſit die prima Jan. ann. 1624.* Ergo quia ad hanc reſtitutionem hujus tranſactionis de his B. E. quæ non *aliunde*, ſed occaſione diſſidij circa religionem ex Pace religioſa & Edicto reſtitutorio petantur, retinentur, ad cætera B. E. hic terminus non pertinet.

§. XXVII.

§. XXVII. Poſito autem quod generaliter alicubi textus loqueretur, eſt tamen pro ſubſtrata materia intelligendus, & ad eam reſtringendus, non extra oleas extendendus, quia interpretatio extenſiva, quae verba captans, ultra ſubſtratam materiam ea extendit & ampliat, regulariter locum non habeat, ut etiam jam comprobatum. Id quod ipſum etiam Camera Imperialis ſentit ſuis interlocutis ſupra laudatis, aliàs enim ſi ex iſto brocardico lis decidenda veniret, per interpretationem ſimplicem facillime eam decidiſſet, ſed contrarium itaque ipſi viſum, & dubitavit, An B. E. cujusvis generis & capitis hic comprehendantur? Quam ſententiam non obſcurè prodidit juris & moris Cameralis peritiſſimus *Deckerus de Pac. civ. relig. dat. c. XIV, 5. pag. 75.* ait: *Quid ſi litigatum quidem de bonis Eccleſiæ ſed non inter Catholicos & Proteſtantes, ſed vel Catholicos inter ſe, vel Proteſtantes inter ſe? (Qui duo poſteriores caſus ad gravamina religionum Imperij, & punctum deſu; I. P. fundandorum jurium non ſine difficultate & prorſus incongruè trahentur:) num & hic anni 1624. 1. dies Januarii ſervanda? Quod abſurdum, nequaquam vel dixero hic vel propugnavero.* &c.

§. XXVIII. Aliud affertur Brocardicum:

Via

Via ſemel electa, porrò terenda eſt. Atqui Proteſtantes ipſos deſideraſſe, ut B. E. iis relinquerentur, qui an. 1624. poſſederint. Ergo in eadem perſiſtendum eſſe etiam inter ipſos. Parem rationem Catholicorum inter ipſos eſſe. At falſum eſt, Proteſtantes hoc deſideraſſe, ut §. 12. jam oſtenſum. Terminum enim anni XVIII. elegerant Proteſtantes, non an. XXIV. Sed quicquid ſit, Brocardicum iſtud nihil aliud vult, quàm quod regula juris XXI. in 6. dicit: *Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt.* Id quod porrò interpretatur Papinianus *l. 75. de R. J.* ait: *Nemo poteſt mutare conſilium ſuum in alterius injuriam.* Rectè hinc conficitur: Ergo Proteſtantes non poſſunt alium eligere terminum reſtitutionis contra Catholicos, in ipſorum injuriam: & viciſſim, Catholici non poſſunt ab illo ſemel conſtituto termino recedere in injuriam Proteſtantium. Sed perperam inde arguitur: Igitur in reſtitutione omnium B. E. etiam quæ aliunde quàm ex diſſidio religionis & Pace religioſa Edictoque reſtitutorio petuntur, & adverſus quoque conſortes ejuſdem religionis ſeu partis, qui non tranſegerunt, obſervanda eſt poſſeſſio hujus anni 1624. Nulla hîc eſt conſequentia, nulla ratio. Hoc enim genus B. E.

non

non pertinet ad hanc Tranſactionem, ut *Objectum* ſive principale ſive *minus principale* dicas, neutrum enim eſt *per d. §. Terminus. 13.*

§. XXIX. Arguitur porrò: Inter Paciſcentes tranſactum eſt de B. E. omnibus & ſingulis, quæ Eccleſia Romano-Catholica ſibi reſtitui volebat: de iisque talem eſſe legem ex conventione latam, ut omnia iis omnibus & ſingulis relinquantur, qui 1. Jan. 1624. in poſſeſſione reali fuerunt. Atqui bona ea, quæ Status Proteſtantes ex alterius Proteſtantis territorio petunt, ſunt ea, quæ Catholica Eccleſia repetere voluit. Ergo iis ea relinquantur quietè, qui dicto tempore in reali poſſeſſione fuerunt. Reſpondeo primò, hoc argumentum non pertinere ad quæſtionem generalem nobis propoſitam, & tantum ad cauſas Proteſtantium inter ſeſe, non verò ad lites inter Catholicos de B. E. verſantes: de his enim verum non eſt, quod ea ſint illa E. B. quæ C. E. repetere voluerit. Unde tum ad Catholicos, hoc argumentum ſententiam noſtram confirmat, quod ad illorum lites hæc tranſactio extendi non poſſit. Deinde verò quod ad Proteſtantium cauſas inter ſe attinet: Major propoſitio non tantùm dubia ſed planè falſa eſt, niſi cum grano ſalis aſperſa à ruditate generali depuretur:

Digitized by Google

retur: Ita ſcilicet, Hoc inter Catholicos & Proteſtantes, ut litigantes, tranſactum eſt de B. E. inter ipſos litigioſis ex capite reformationis & Pacis religioſæ, Edictoque reſtitutorio, ut ea omnia relinquantur, aut reſtituantur partibus litigantibus, in quorum poſſeſſione reali dicto die una vel altera pars litigantium tunc Statuum & belligerantium fuit. Atqui B. E. de quibus Proteſtantes inter ſe aliunde litigant, v. g. ex pactis de limitibus illa non ſunt ea B. E. de quibus Catholici & Proteſtantes inter ſe tranſegerunt. Ergò nec eò extendenda.

§. XXX. Refugium quoque ſumitur ad Art. V. §. Reditus etiam 47. ex verbis: *alienis territoriis.* quia enim non ex Catholicis, ſed generatim ex alienis territoriis dicitur; Igitur etiam Proteſtantium territoria hîc indigitantur. Sed jejuna admodum captatio vocabuli *alienis*, pro quo in declaratione poſteriori Evangel. p°. Gravam. 1646. m. Aug. habetur *aliis.* Quaſi vero non tralatitium ſit, quod verba generalia ſæpiſſimè pro ſubſtrata materia ſint intelligenda, nec iiſdem ſemper verbis ſpecialibus utamur ob varietatem vocabulorum gratiorem, quàm perpetua eorumdem verborum repetitio eſſet. Accedit, quod hic §. receptus eſt ex R. J. ann. 1544. §. 84. *So ſollen die Geiſtliche Stiffte,*

Klöſter,

Klöſter, und Heuſer, ungeachtet vvelches theils religion die ſein, irer Rent, Zins, Einkommens und Güter, ſo in eines andern Fürſtenthum oder Oberkeit gelegen unvveigerlich folgen. Quod & in Pace Religioſa & Rec. Imp. 1555. §. *als auch den Stænden 21.* confirmatum: nec aliter intellectum, niſi de utriuſque religionis Statibus. Id quod uberius ex Actis publicis Pacificationis, & ſpeciatim ex declaratione Statuum Evangelicorum p°. gravaminum M. Majo 1646. Oſnabrugæ exhibita, Art. XXXVII. *VVann ein Stifft oder Kloſter ſich ann. 1618. in poſſeſſione vel quaſi befunden, in andern territorio noval Rottzehenden zu forderen, ſoll es dabey verbleiben, vvelche Stifft, Clöſter oder Geiſtliche aber an. 1618. novalzehenden nicht in ubung gehabt, ſollen es hinfüro auch nicht begehren, viel vveniger ervveitern.* Retulit tunc die 8. Junii 1646. Legatus Palatinus, Varenbulerus, in hanc ſententiam: *da ich dann in ſpecie erinnert bey dem XXXVII. Art. da ſelbiger pro materia ſubjecta ratione der ſtreitigen ten zvviſchen den Evangeliſchen und Catholiſchen Geiſtlichen ſelbiger vvol könne paſſiren, doch das „ es ratione der Novalien zvviſchen den Evangeli-„ ſchen Standen ſelbs, nicht ſolle zur conſequenz ge „ zogen, noch die Novalzehenden indifferenter ab-„*

Digitized by Google

„geſprochen oder ihme das onus probandi, das er an.
„1618. in poſſeßione vel quaſi gevveſt, aufgebürdet
„vverden, dahero auch gedachter articulus in ſpecie
„uf die Stifft oder Clöſter reſtringirt vvorden.„

§. XXXI. Quid manifeſtius ergo eſſe poteſt, quàm quòd hîc per territoria *aliena* non alia intelligenda, quàm *Catholicorum*, & quidem tunc cum Proteſtantibus circa hæc bona atque reditus Eccleſiaſticos belligerantium & tandem tranſigentium: id enim ſole clarius elucet ex oppoſitione *cæterorum Statuum* Imperij, quorum jura & controverſiæ circa decimas & ſimiles reditus *aliunde* quàm ex hoc capite diſſidij religioſi dependent; ait textus: *Inter cæteros Status Imperij & ſubditos id juris eſto, quod jus commune vel cujusque loci conſuetudo & obſervantia de decimis ex bonis novalibus conſtituunt, aut per pactiones voluntarias conventum eſt.* Cæterum ex præcedente §. *illi vero re- i, verſ. ſi alicubi.* ſatis apparet veritas noſtræ ſententiæ, quod illi reditus, cenſus, decimæ, penſiones, quæ non ex Pace religioſa dependent, ſed ex jure protectionis, advocatiæ, aperturæ, hoſpitationis, operarum aut aliis, legitimo uſu & conceſſione Proteſtantes habuerunt, retineant, nec ad diem 1. Jan. 1624. reſtitutioni obnoxia ſint. Par

ratio

ratio Catholicorum inter ipſos. Unde nec quicquam ſententiæ noſtræ officit §. *quæcunq; Monaſteria 25. ibi : non attentis exceptionibus, irritis prorſus exceptionibus &c.* concluſio enim ſolida & analytica non poteſt alia B. E. afficere, quàm de quibus litigatum & tranſactum fuit, & diſſentientes ſemper τὸ ἐν ἀρχῇ petunt, nihilque ex vulgaribus Brocardicis probant, aberrantes perpetuò à regulis juſtæ interpretationis. Quamobrem iſte utique à ſtricta verborum acceptione recedit, qui vocabula illa : *Quæcunque Monaſteria. Eadem omnia & ſingula. Non attentis exceptionibus. Unicum ſolumque hujus tranſactionis fundamentum. Ex alienis territoriis* &c. univerſalia eſſe ſtatuit, præcipuè quod ob ſubſtratam materiam alia eſſe nequirent. Imò vero alia eſſe, atque hoc profiteri Tranſigentes Status, antea demonſtratum eſt, adeoque utique ſecundùm ſubſtratam materiam verba iſta interpretanda veniunt, niſi Paciſcentium voluntati, ob ſtudium partis alterutrius, velimus obniti.

§. XXXII. Denique etiam ex jure Territoriali argumentum arceſſitur in contrarium, quod tamen & ipſum non univerſale eſt, ſed ad Proteſtantes magis pertinet, & ad eum caſum, quando reditus

reditus eccleſiaſtici ex alieno territorio debentur aut petuntur. Arguunt; Qui habet jus territorij, habet vigore I. P. & jus reformandi & jus in reditus eccleſiaſticos in ſuo territorio, vigore Pacis religioſæ & Oſnabrugenſis. Igitur non tenetur ille Status, in cujus territorio reditus ſacri ſiti ſunt, qui dedicati fuerunt Monaſterio alibi ſito, reſtituere illi monaſterio reditus ſuos, ſi anno 1624. 1. Jan. monaſterium non fuit in perceptione, ſed ille ſtatus vi juris territorialis eoſdem acquiſivit, vi Pacis religioſæ & Oſnabrugenſis. Reſpondeo: Major propoſitio quidem regulariter vera eſt, ſed patitur hanc exceptionem, niſi *alteri jus quæſitum* in illis reditibus auferat. Quæ exceptio in ipſa æquitate naturali fundatur, & primo illo principio: ſuum cuique tribuere & neminem lædere. Porrò ejusmodi reditus, qui quidem in hujus territorio ſiti ſunt, ſed Monaſterio alibi ſito à fundatoribus ſunt dedicati & appropriati, jure dominij pertinent ad ad Monaſterium. Igitur dominus territorii, qui illos reditus ſub prætextu territorij ſui ſibi vindicat, jus quæſitum Monaſterio aufert. Eſt enim hîc duplex territorium, unum in quo Monaſterium ſitum, alterum in quo reditus quidam. Qui jure territorii reformandi Monaſterij poteſtatem

tem

tem nactus fuit per Pacem religioſam, is ſimul obtinuit dominium vel quaſi omnium eò pertinentium redituum *jure acceſſorij*. Jus enim reformandi utrumque continet, & libertatem religionis & ſupremum dominium in reditus, ſalvo dominio ſubordinato ipſius Monaſterij & Conventus. Id quod etiam expreſſè in R. J. an. 1544. & Pace religioſa ſancitum eſſe, modò §. 29. demonſtratum eſt. Itaque erroneum eſt, putare quemlibet dominum territorii poſſe reditus eccleſiaſticos extra territorium ſuum debitos ſibi vindicare & dominium vero domino, Monaſterio & Conventui auferre; eſt enim hoc contra jus naturæ, gentium & civile, contraque R. J. & Pacem Religioſam & I. P.

§. XXXIIII. Hanc noſtram ſententiam dudum etiam docuerunt JCti Colonienſes in Reſponſo in cauſa inter Ducem Holſatiæ & Ducem Saſſen-Lauenburgenſem an. 1655. dato, quod exhibetur Tom. IV. Conſilior. Klockianorum Conſ. 72. n. 63. *quod diſpoſitiones in tractatibus paci. bonorum eccleſiaſticorum occupatorum factæ, . . . tum locum habeant, ſi quæſtio inter Catholicos & A. C. oriatur: tunc enim illæ pro norma & regula obſervandæ ſunt; quas verò Catholici ſoli inter ſe, vel etiam A. C. inter ſe ratione prædictorum bono-*

F rum

Digitized by Google

rum privatas habent controverſias, ea diſpoſitioni Juris communis relinquuntur.

§. XXXIV. Alia adhuc difficultas in caſu ſpeciali enata fuit, cum duo vel plures conſortes Kal. Jan. dicti anni 1624. poſſederint reditus Eccleſiaſticos, quorum unus vel plures ſunt A. C. addicti, cæteri Catholici, ſi Tertius & ipſe Catholicus prætendit iſtos reditus, aut alia B. E. vindicat, quæcunque ea ſint, quæ in hanc Tranſactionem cadunt, & quæ vigore ejus Catholici à Proteſtantibus repetere nequeunt, obſtante Exceptione religiolæ transactionis: an etiam hæc Exceptio juvet cæteros conſortes Catholicos, quòd unà cum Proteſtantibus conſortibus B. E. *prò indiviso* poſſederint? Atque poteſt hanc in rem adduci exemplum & res judicata, quam ſupra §. XII. tetigimus in cauſa Comitum de Lippa, qui fortè cum Ieſuitis Monaſterium Falckenhagen pro dimidio poſſederant & reſtituti fuerunt, non attentâ iſtâ exceptione. Sed [illegible]at textus J. P. *art. V. § omnia quoque Monaſt.* 26. ibi: *Quodſi A. C. addicti in ejusmodi bonis Eccleſiaſticis mediatis dicto anno dieque à Catholicis realiter, plenè vel EX PARTE poſſeſſis, jura præſentandi, viſitandi, inſpectionis, confirmandi, corrigendi, protectionis, aperturæ, hoſpitationis, ſervitiorum,*

tiorum, operarum, habuerant ; Item Parochos, Præpoſitos ibi aluerunt, jura iſta illa ſarta tectaque maneant. Scilicet ſi *ex parte* & non plenè poſſedit A. C. addictus, etiam reſtituitur ille aut exceptione tutus eſt in poſſeſſione retinenda *ex parte ſuâ*, reliqua pars à Catholico poſſeſſâ, per hanc exceptionem tranſactionis retineri non poterit, ſecundùm clarum tenorem iſtius articuli. Sed etſi verba textus EX PARTE, generalia ſint, ulterius tamen dubitari poterit : an etiam in eum caſum ſint trahenda : quoties *pro indiviſo* cum alterius religionis conſorte B. E. poſſeſſa ſunt ? quod dubium porrò ex harum rerum natura atque de jure communi decidendum arbitramur.

§. XXXV. Dicuntur autem res *pro indiviſo* poſſideri, quamdiu communes manent, nec diviſæ ſunt inter conſortes, etſi poſſideantur per partes intellectu tantùm perceptibiles, veluti pro dimidia, tertia vel quarta parte ſinguli. *Pro diviſo* autem tunc communia dicuntur JCto in *l.* [illegible] *de reb. eor.* poſtquam jam per diviſionem partes diſcretæ ſunt, & ſenſu corporis perceptibiles, veluti per fundi regiones, vel pariete medio ædificato, vel aliàs ſpatiis diſtinctis demonſtratione corporali, *l. 25. §. 1. de V. S. L. 6. §. 1. ff. comm. præd. ib. Gotho-*

 fred.

Digitized by Google

fred. Porrò rationem decidendi atque regulam ſuppeditant ICti dd. ll. Quod quando *Communia* dicuntur ſive ex parte poſſeſſa, quod tunc intelligantur communia pro indiviſo, & quod nondum facta diviſio realis ſeu corporalis non officiat, quin pars vindicari poſſit, ac viciſſim. Quare quod Lex noſtra de B. E. ex parte poſſeſſis diſpoſuit, intelligenda eſt utique etiam de iis, quæ pro indiviſo poſſidentur. Atque quam ſupra §. XIX. Interdicti *Uti poſsidetis* mentio & quædam applicatio facta fuerit, non malè quoque huc faciet, quod Vlpianus *L. I. §. 7. uti poſſ.* ait: *Hoc interdictum locum habet, ſive quis totum fundum poſſidere ſedicat, ſive pro certa parte, ſive pro indiviſo.*

IN-

INTERPRETATIO LATINA

Textuum Germanicorum hîc allegatorum.

§. III. Sollte aber.

SI verò caſus aliquis vel plures tam dubij & diſputabiles inciderint, ut primo intuitu ex litera dictæ pacis religioſæ non videantur decidi poſſe, confidit S. Majeſtas, quod Iudex & Aſſeſſores Cameræ, ut Juriſconſulti, impartiales, boni viri, & qui ex utriuſque religionis ſociis conſtituti ſunt, nihilominus ſenſum, qui juri communi ſcripto, & omni naturali honeſtati, æquitati & humanæ rationi conformis ſit, exinde haurire, & in concipiendis decretis ſuis & ſententiis juxta illum prout decet ſe gerere ſciverint.

§. XII. In Nieder R.

In circulo Rhenano inferiori.

Domini Comites de Lippa fuerunt an. 1624. notoriè in poſſeſſione dimidii Monaſterii Falckenhagen, quod poſtea PP. Jeſuitæ per Commiſſionem

Digitized by Google

nem Cæſaream obtinuerunt, & reſtitutionem denegarunt: Quoniam porrò Dominus Elector Colonienſis executionem deſuper ſuſcipere detrectat, petitur, ut requirantur Principes directores Circuli Saxoniæ Inferioris, ad exequendam hanc reſtitutionem.

Et mox:

In poſſeſſione habuerunt, & eis ab iſto tempore, ablatum, ſub quocunque prætextu & quocunque modo, etiam id factum fuerit, debent ſine diſcrimine &c.

§. XIV.

Quod concernit Terminum à quo: Etſi Auguſtanæ Confeſſioni Addicti à determinatione ejus ab anno 1618. uſque ad an. 1621. Kal. Jan. receſſerunt: Catholicis tamen per id ne minimo quidem condeſcenſum eſt, quoniam in tam anguſto [illegible] ſtatus Eccleſiaſticus nullam differentiam deprehendit: quare nec poſſunt nec volunt Catholici ullo modo in id conſentire. Ut verò huic controverſiæ ſemel finis quæratur, propoſuerunt Cæſarei domini Ablegati, ut A. C. Addicti eò diſponantur, certam ſpecificationem omnium & ſingulo-

Digitized by Google

gulorum immediatorum & mediatorum Archiepiſcopatuum & Epiſcopatuum, Monaſteriorum & Bonorum Eccleſiaſticorum, quæ ut vigore hujus tranſactionis ipſis relinquantur, volunt, conſpicere & Catholicis ad horum ulteriorem declarationem extradere. Quandoquidem A. C. Addicti retentionem Bonorum Eccleſiaſticorum ab ipſis occupatorum per præſentem tranſactionem obtinent, adeoque rem ipſam, quam eis Terminus à quo daret, dum ſpecifice dicitur, quæ bona eccleſiaſtica eis relinquenda ſunt, impetrant. Ideò Catholici non bene poſſunt ſecum comprehendere, quid cauſæ habeant A. C. addicti, ut vehementer urgeant terminum aliquem, ſive is ſit annus 1618. ſive 1621. ſed poſſe eſſe hoc contentos, quod per tempus denominatum in quieta poſſeſſione & perceptione ea retinuerunt: Et poſſet ſecundùm Catholicorum ſententiam, hâc ratione controverſia hæc Termini à quo, de præſenti & futuro ſopiri & finiri. Sig. Monaſterii 17. Sept. 1646.

Cancellaria Electoralis Moguntina.

§. XV.

Digitized by Google

§. XV. Schlieſslich.

Denique omnes & ſinguli ſunt reſtituendi, qui penes directorium Electorale Moguntinum aut jam ſe præſentarunt; aut adhuc ante primum exauctorationis & evacuationis terminum ſe præſentabunt.

§. XX. das tempus.

IV. Tempus reſtitutionis poterit ad annum XXIV. figi, ſic ferè omnes Status reſtituerentur, & annecti, ſi qui adhuc Status ante annum XXIV. gravati fuerint, eos eſſe ſpecificandos, & horum reſtitutionem pro re nata promovendam.

Iidem in declaratione de 5. ſt. v. & 15. Aug. ſt. n. 1646. ſvaſerunt, *offertum Catholicorum ad centum annos acceptandum.*

Et mox: Bedencken &c.

Reflexio ſuper ſcriptum ab A. C. Sociis die 24. Aug. 1646. Cæſarianis Ablegatis Oſnabrugæ exhibitum:

Quod

Quod ad Terminum à quo, & quis modus circa generalem amneſtiam tam in Eccleſiaſticis, quàm Politicis obſervandus ſit, definire quidem aliquid Receſſum Imperij an. 1641. juxta Pacem Pragenſem; Catholicos autem deſiderare ad anni XXVII. diem XIX. Novembris: Hos verò ad ann. XXX. regulari. Nihilominus Cæſarianos Legatos, quanquam abſque Catholicorum expreſſo conſenſu, unicè amòre Pacis ad ann. XXIV. conſentire.

§. XXII. Was das Relig.

Quod cauſam religionis concernit, habent Evangelici multas cauſas, terminum anni 1624. magis reſtringendi, quàm extendendi, præſertim quum iſte ipſis invitis obtruſus fuerit, & quidem in favorem Catholicorum.

§. XXX. So ſollen.

Debent Fundationibus Eccleſiaſticis, Monaſteriis & domibus, non attento cujus partis religionis eæ ſint, ſui reditus, cenſus, obventiones & bona, quæ in alterius alicujus Principatu aut territorio ſita ſunt, ſine mora præſtari.

G §. XXX.

Digitized by Google

§. XXX. Wann ein Stifft.

Quando Eccleſia vel Monaſterium ann. 1618. in poſſeſſione vel quaſi fuit, & in alieno territorio decimas novales habuit, debet ita permanere; Quæ verò Eccleſiæ vel Monaſteria vel Clerici ann. 1618. decimas novales non exercuerunt, nec in poſterum prætendant, multò minus augeant.

§. XXX. da ich dann.

Ubi equidem in ſpecie monui ad Articulum XXXVII. quod iſte pro materia ſubjecta ratione controverſiarum inter Evangelicos & Catholicos Clericos ſit approbandus, ita tamen, ut ratione Novalium inter Evangelicos Status ipſos inter ſe, non debeat in conſequentiam trahi, neque decimæ novales indifferenter abjudicari, aut onus probandi, quòd ipſe an. 1618. in poſſeſſione vel quaſi fuerit, injungi. Unde etiam dictus Articulus in ſpecie ad illas Fundationes & Monaſteria reſtrictus fuit.

FINIS.

ARGENTORATI

primùm

HANC DISSERTATIONEM

EXPRIMEBAT

IOH. REINHOLD. DULSSECKER 1697.

Nunc verò

REC. MDCCXLVII.

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO

Digitized by Google